

dr.sc. Sandi Dizdarević, Univerzitet modernih znanosti, CKM Mostar, Katedra za pravo i sigurnost, docent na predmetu Kriminalistički intervju i Kriminalistička psihologija

BITI VOLJEN I OSTAVLJEN

Geopolitičke igre kao preduvjet uvođenja novih standarda vrijednosti

Geopolitičke, sigurnosne, kriminalističke studije i istraživanja u zadnjih 30 godina pokazuju određene zakonomjernosti koje cjelokupno čovječanstvo odvođe u pravcu uspostavljanja i prihvaćanja novih standarda vrijednosti. Godinama unazad provode se brojna istraživanja i izučavanja terorizma, od pravnih kvalifikacija, etiologije i fenomenologije. Čitav svijet ujedinio se, makar i prividno u takvoj borbi. Terorizam zlouporabom religije predstavlja jedno od najučinkovitijih sredstava zastrašivanja, odnosno terora, straha, mučenja, ubojstava te protjerivanja. U takvoj borbi, pod okriljem demokracije i preventivnih vojnih intervencija nad nevinim počinjene su brojne povrede ljudskih prava. Da, onih ljudskih prava kojim su svima u svijetu puna usta. Ljudska prava, demokracija, sloboda? Sve je dovedeno u pitanje kada se napravi jedna retrospektivna analiza. Zašto? Jednostavno. Tržište, interesi i moć. Povijest nas opovrgava kada promatramo terorizam. Mnoge generacije se bore protiv „tamo nekog terorizma, terora i terorista“. I ovu bitku su izgubili najveći ratnici. Izgubili su bitku, ne rat, jer se on kao interesna sfera prenosi na drugo područje i drugačijim sredstvima. Izgubili su jednu od najvažnijih niti života. **Čovječnost**. Borba protiv nečovječnog postupanja, kršenja međunarodnog humanitarnog prava, ženevskih konvencija i dodatnih protokola polako dolaze u drugi plan. Možda će se u pregovorima s „novim prijateljima“ razmatrati i neki *ad hoc* tribunal. Odjednom, neprijatelji, teroristi, vjerojatno i poneki ratni zločinac postadoše legitimni predstavnici suvremene demokracije. Politika će utvrditi njihovu legitimnost, a tribunal ratnu kriminogenezu. Međutim, kako opravdati stanje ljudi koji su svjesni zbivanja i koji donesu odluku da svoj život pokušaju spasiti nemogućim. Kako opravdati sebe pred njima? Odluka o nemogućem je zapravo svjesna smrt, samo s blagim vremenskim odgađanjem. Da li je to suicid ili bijeg, ili i jedno i drugo, ili? Teško je i razmišljati u kakvom se strahu ti ljudi, koji bježe u nepovrat, nalaze. S jedne strane suočavaju se s „novim demokratima do jučerašnjim teroristima i neprijateljima“, svjesni što bi im mogli učiniti ili u najmanju ruku mnogi su od njih svjedočili njihovoj „ratnoj sposobnosti“, dok s druge strane bijeg u nebo je sigurniji način odlaska, s manje bola, stida i poniženja. Postavlja se pitanje jesu li takvi akti činovi iracionalne odluke? Je li to hrabrost ili kukavičluk? Istražujući ratne zločine, kako u praksi tako i u teorijsko-empirijskom smislu nailazio sam na osobe koje su u datom trenutku svojim ponašanjima prkosile neprijatelju. Neki su, rijetki preživjeli, a veći dio takvih osoba nije. Kada se takve činjenice, a bilo ih je mnogo utvrđenih kako u izjavama tako i u presudama kompariraju s ratnim zbivanjima na drugim teritorijama dobivamo jednu zakonomjernost. Zakonomjernost u smislu psihologije, odnosno ratnog ponašanja. Na takvu zakonomjernost utjecali su mnogi faktori: strah, torture, svjedočenja mnogim nečovječnim postupcima, teroru. Svi ovi faktori nalaze se u kauzalnoj vezi. Kao takvi proizvode određene procese koji u krajnjem ishodu rezultiraju odlukom kao psihološkom kategorijom. Ostati ili pobjeći. Ponekad i jedna i druga se isprepliću i imaju isti ishod. Pobjeći i umrijeti ili ostati i umrijeti, ostati i preživjeti ili pobjeći i preživjeti. Razlika je samo u jednoj vrijednosti: **čovječnost**. Prihvatiti određene vrijednosti i boriti se za iste iziskuje ogromna odricanja, čak ponekad i od najmilijih. Ta borba pod uvjerenjem u ispravnost utemeljena na čovječnom je jedini istinski

pravac. U tom pravcu jedino što borci imaju jeste **sloboda**. Na tom putu ne smije biti apsolutne slobode, jer apsolutna sloboda je samo teorijska paradigma koja vrlo često ulazi u domenu sive zone zlouporabe. Gubeći slobodu u takvoj borbi, smrt je hrabrost koja nas upozorava na nečovječnost prema borcima za slobodu. ***Ostaviti, čak i uz najavu makar jednog čovjeka, a pogotovo čovječanstva na izbor takve odluke ravno je ubojstvu čovjeka.***

Kao i u većini slučajeva posljednja zbivanja na geopolitičkoj sceni proizvest će kontinuitet borbe, kroz propratne fenomene. Terorizam, a ni teroristi nisu poraženi. Samo je kupljeno vrijeme za novi scenarij borbe. Pomjerene su granice teritorijalnog područja za borbu protiv terorizma. Migracije stanovništva su neminovne u takvim stanjima. Na tom putu straha, iznenađenja i nepoznatog, psihologija pruža jasne spoznaje. Procesi analize, mišljenja i reagiranja su izrazito intenzivni. Strah omogućava i proizvodi niz vrlo intenzivnih psiholoških procesa. Čak i izlazak na sigurno kod određenog broja osoba neće predstavljati sigurnost. Napuštanje zemlje, proces prilagođavanja, konformizam i socijalizacija mogu kod pojedinca izazvati još veći strah. Izdaja, napuštanje, djelomični gubitak identiteta mogu biti čimbenici koji kod pojedinca osobito onih ranjivih potpomognutih tragedijama dovode do novog terorizma. Migracije i terorizam ili migracije i kriminal, predstavljat će nove suvremene sigurnosne izazove za zemlje Zapadnog Balkana, ali i Europske unije. Bit će to izazovi s kojima se do sada nismo dovoljno pripremali niti suočili. Još veći problem stvorit će se kontinuiranom politizacijom fenomena, pružajući paušalne stavove, zaključke ili analize. Uslijedit će dva procesa: hibridni, kojeg će krasiti dnevno politički procesi kojim će se dodatno politizirati i operativni, koji će zakazati zbog nedovoljne pripremljenosti, ali i hibridnog djelovanja, te političkih opstrukcija.

Geopolitičke igre, politički procesi u svijetu, te korporativna upravljanja polako mijenjaju svijest o vrijednostima. ***Život postaje dvostruka vrijednost unutar geopolitičkih opusa: vrijednost za samog sebe i vlastitu slobodu uz vrijednost za najmilije kao njihova sloboda i sigurnost i pravna vrijednost bez suštine i adekvatne zaštite.***